

– Створити Єдиний державний центр протидії фішингу, а також розширити повноваження Департаменту кіберполіції Національної поліції України щодо блокування «шкідливих» ресурсів;

– Проводити інформаційні кампанії, спрямовані на ознайомлення із різними формами шахрайств в мережі Інтернет, у тому числі й фішингом, що сприятиме підвищенню інформаційної грамотності населення.

Окрім того, не можна залишити поза увагою, також захист критичної інфраструктури від «фішингових атак».

Разом з тим, порушені нами питання потребують подальшого дослідження та більш ґрунтовного аналізу щодо протидії фішингу кримінально-правовими засобами.

Список використаних джерел

1. Chekmaryova I. N. Internet fraud as one of the types of fraud. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2024. №. 2. P. 639-643. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.106>.

2. Slobodiska O. A., Bakhnovska I. P. Personal responsibility for illegal actions on the Internet: legal and ethical aspects. Uzhhorod National University Herald. Series: Law. 2024. Vol. 3, no. 84. P. 11–16. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.1>.

Грігоца Сергій Юрійович,

курсант Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Симоненко Наталія Олександрівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ

Актуальність наукового дослідження кримінально-правової характеристики державної зради (ст. 111 Кримінального кодексу України, далі – КК) зумовлена глибокими трансформаціями у сфері національної безпеки, що відбуваються на тлі збройної агресії російської федерації проти України. В умовах воєнного стану значно посилюється потреба у вдосконаленні правового механізму протидії злочинам, які посягають на основи державного суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності та політичної незалежності.

У сучасному вимірі державна зрада набуває якісно нових форм, які вимагають переосмислення її кримінально-правової природи та практичних аспектів кваліфікації. Йдеться не лише про класичні прояви, такі як шпигунство, перехід на бік ворога чи передання державних відомостей, а й про приховані, латентні види сприяння державі-агресору, зокрема через інформаційно-психологічний вплив та

фінансування. У зв'язку з цим науковий аналіз державної зради як кримінального правопорушення набуває особливої ваги, адже саме доктринальне тлумачення забезпечує ефективне правозастосування та запобігання помилкам у кваліфікації таких діянь.

Відповідно до законодавства про кримінальну відповідальність, державна зрада є особливо тяжким умисним злочином, суб'єктом якого може бути лише громадянин України. Її суспільна небезпека полягає у безпосередньому посяганні на зовнішню безпеку держави, що є основоположним елементом національної безпеки та однією з ключових засад державного суверенітету.

Як слушно зауважує наукова доктрина, державна зрада є не лише актом зради державі, а й зрадою суспільству, оскільки держава виступає організаційною формою існування суспільства та гарантом його єдності, стабільності та розвитку [1, с. 122]. Отже, державна зрада – це правопорушення, спрямоване проти самого інституту громадянства, яке передбачає взаємну вірність між державою та громадянином.

Сутність злочину полягає у свідомому порушенні цього взаємного зв'язку шляхом надання допомоги іноземній державі чи її представникам у діяльності, що підриває безпеку України. Саме тому державна зрада належить до кримінальних правопорушень із формальним складом, де об'єктом державної зради, як слушно відзначається в науковій літературі, є зовнішня безпека України, що охоплює інформаційну, воєнну, економічну, науково-технологічну та інші стратегічні сфери [2, с. 344]. Таким чином, будь-яке діяння, яке сприяє підриву цих сфер, може розглядатися як потенційно небезпечне для держави та кваліфікуватися як державна зрада.

Особливу увагу в межах характеристики складу злочину слід приділити суб'єкту. Законодавець у ч. 1 ст. 111 КК України однозначно визначає, що ним може бути виключно громадянин України. Такий підхід має глибоке конституційне підґрунтя: лише громадянин, який перебуває у постійному правовому зв'язку з державою, наділений політичними правами та конституційним обов'язком захищати Вітчизну, може виступати суб'єктом державної зради.

Питання визначення громадянства має ключове значення для кваліфікації. Відповідно до Закону України «Про громадянство України», громадянин України – це особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України. У практичному аспекті це означає, що наявність дійсного паспорта громадянина України чи іншого документа, який посвідчує громадянство, є підставою для визнання особи суб'єктом злочину.

Як слушно зазначено у наукових джерелах, відсутність доказів виходу з громадянства України унеможливує посилення особи на іноземне громадянство як на підставу звільнення від відповідальності [3, с. 222]. Таким чином, навіть у разі подвійного громадянства, особа

не звільняється від обов'язку діяти на користь України та не має права завдавати шкоди її безпеці.

Об'єктивна сторона державної зради охоплює дії у формах, прямо передбачених ст. 111 КК України, а саме: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту або вчинені в умовах воєнного стану; шпигунство; надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [2, с. 345].

Кожна з цих форм характеризується особливою небезпечністю, спрямованістю проти стратегічних інтересів держави та нерідко має тривалий характер, що створює підвищений рівень суспільної шкоди. Особливої уваги потребують латентні форми допомоги ворогу, зокрема, передання інформації, що не містить державної таємниці, але має стратегічне значення у воєнний час (наприклад, відомості про розташування військових частин, евакуаційні маршрути, об'єкти критичної інфраструктури).

Важливо підкреслити, що для складу злочину не вимагається настання фактичних наслідків у вигляді завдання шкоди, достатньо самого факту дії, яка об'єктивно створює загрозу зовнішній безпеці України.

Державна зрада може бути вчинена лише з прямим умислом. Винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання. Обов'язковою ознакою є мета – заподіяння шкоди суверенітету, територіальній цілісності, недоторканності, державній, економічній або інформаційній безпеці України [2, с. 344].

Мотиви можуть бути різними: корисливими, ідеологічними, політичними тощо. Однак їх наявність або відсутність не впливає на кваліфікацію діяння, хоча може враховуватися під час призначення покарання.

Особливої уваги потребують ситуації, коли особа вчиняє дії на користь ворога під впливом фізичного або психічного примусу. У разі доведення наявності такого примусу, який повністю виключає можливість керування власними діями, особа звільняється від кримінальної відповідальності. Водночас, якщо співпраця з ворогом була добровільною, навіть за наявності благородних мотивів (наприклад, прагнення захистити рідних), дії особи мають кваліфікуватися як державна зрада [4, с. 318].

Показовим є те, що окремі особи вступають у взаємодію з ворогом, сподіваючись таким чином уникнути загрози в майбутньому. Проте такий мотив не виключає кримінальної відповідальності і не може бути підставою для визнання його вчиненим у стані крайньої необхідності.

Отже, державна зрада, передбачена ст. 111 КК України, є складним, багатокomпонентним кримінальним правопорушенням, яке посягає на ключові основи національної безпеки України – її

суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність та політичну незалежність.

Кримінально-правова характеристика цього злочину свідчить про його підвищену небезпечність та вимагає глибокого аналізу як об'єктивних, так і суб'єктивних ознак. У сучасних умовах воєнного стану ефективна протидія державній зраді можлива лише за умови науково обгрунтованого підходу до тлумачення диспозиції ст. 111 КК України, розроблення єдиних стандартів кваліфікації таких діянь і вдосконалення судово-слідчої практики з урахуванням нових форм і способів співпраці з ворогом.

Список використаних джерел

1. Борисов В.І. Державна зрада: до визначення злочину та змісту протиправного діяння «перехід на бік ворога». Питання боротьби зі злочинністю. 2025. С. 120-131. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/338609/326955>.

2. Нагорна О.О. Актуальність сучасного викладу норми про державну зраду. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. С. 341–346. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c98ad97d-11a5-4861-9e22-b6cc82afb6f4/content>.

3. Стратонов В.М. Характеристика державної зради в системі національної безпеки України. Вісник Національної академії правових наук України. 2024. С. 216-233. URL: [https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31\(1\)_2024-216-233.pdf](https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31(1)_2024-216-233.pdf).

4. Скрекля Л.І. Надання іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України як форма державної зради. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення. 2023. С. 316–319. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2023_VIKL_Suchasni_naprjami.pdf#page=317.

Грушко Іван Юрійович,

студент Національної академії

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кришевич Ольга Володимирівна,

професор кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДИВЕРСІЇ ТА ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Трансформацією загроз національній безпеці в Україні в умовах триваючої збройної агресії та гібридних форм впливу на державу є диверсія та терористичний акт. Диверсія традиційно спрямована проти оборонного потенціалу та життєво важливої інфраструктури держави і